

Motion till riksdagen 2021/22:3963

av Roger Haddad m.fl. (L)

Liberal feministisk politik för lika rättigheter och möjligheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jämställdhetsintegrering bör vara den bärande strategin i jämställdhetspolitiken och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lönerna i kvinnodominerade akademikeryrken och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommuners och regioners ansvar för att pressa tillbaka det ofrivilliga deltidsarbetet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av företagarperspektiv i jämställdhetspolitiken och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om privata vinstdrivande välfärdsföretag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kvinnors ägande och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svensk skola behöver ett jämställdhetslyft för att motverka skillnaden i skolresultat mellan pojkar och flickor och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att motverka sexuella övergrepp och sexuella trakasserier i skolmiljön och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ungas studie- och framtidsval inte ska begränsas av omvärldens könsrollsforeställningar och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett jämställdhetsarbete som inkluderar frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck ska genomsyra förskoleverksamheten och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jämställdhetsperspektiv inom hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de regionala skillnaderna i kvaliteten i kvinnospecifik vård är en central jämställdhetsfråga och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om svensk abortlagstiftning och rätten till självbestämmande över den egna kroppen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om internationellt arbete för rätten till abort och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred översyn av de ekonomiska stödformerna för föräldrar som lever isär, däribland underhållsstödet, och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 90 dagars öronmärkt föräldrapenning för vardera föräldern, även för föräldrapenning på grundnivå, och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kriminalvårdens arbete för likvärdig kriminalvård för kvinnor och män samt Kriminalvårdens uppdrag att tillgodose även kvinnors individuella behov och underlätta deras anpassning i samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges politik för mänskliga rättigheter ska prioritera kvinnors och flickors friheter, rättigheter och möjligheter och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svensk biståndspolitik i högre utsträckning bör genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det är ingen slump att de första feministerna var liberaler. Individen är liberalismens utgångspunkt och samhällets minsta beståndsdel. Vårt huvuduppdrag är att försvara de rättigheter som varje människa, oavsett bakgrund, könsidentitet eller ålder, har och se till att diskriminering motarbetas. Varje människa är unik och ska ha möjligheten att utvecklas efter sina egna drömmar och färdigheter. Härskande könsnormer och regler som hindrar individen från att tillvarata sina rättigheter och leva efter sin egen vilja måste bekämpas. Därför är de feministiska frågorna fortsatt grundläggande för liberaler, och därför efterfrågar vi en ambitionshöjning i jämställdhetsarbetet.

Sverige år 2021 är fortfarande inget jämställt samhälle. För de kvinnor och män och flickor och pojkar som varje dag påverkas av den orättvisa som detta innebär är det ingen hjälp att orättvisan förut var än större.

Fortfarande är en kvinnas genomsnittliga livsarbetsinkomst mer än tre miljoner kronor lägre än en mans. Fortfarande tas bara en dryg fjärdedel av föräldraledigheten ut av män. Fortfarande är normen att det är kvinnan som går ner i deltid om det behövs för att klara vardagen som småbarnsförälder. Fortfarande släpar pojkars skolresultat efter flickors, med de följder som detta får för deras framtida möjligheter i livet. För de som varje dag lever i ofrihet på grund av omgivningens hederstänkande är jämställdhet fortfarande bara ett tomt ord.

Det vore ett allvarligt misstag att tro att utvecklingen per automatik kommer att gå åt rätt håll. De värderingar som ligger till grund för ett jämställt samhälle måste hela tiden försvaras, förklaras och vinnas för nya generationer.

I dag ifrågasätts tidigare vunna segrar, och det läggs förslag om att begränsa aborträtten och om att minska kvinnors ekonomiska självständighet genom återinförd sambeskattnings. Feministiska debattörer och opinionsbildare möts av nätets förlöjliganden, hån och hot. I miljöer där patriarkala traditioner och hederstänkande är starkt får kvinnor och flickor sin frihet beskuren både av den egna familjen och släkten och av moralpoliserna i det offentliga rummet.

Som liberala feminister vill vi fortsätta att ändra och reformera för att komma ännu längre. Det liberala jämställdhetsuppdraget handlar om att den enskilda människans frihet, rättigheter, ansvar och skyldigheter inte ska begränsas av kön eller föreställningar om kön. Det handlar om att frigöra individen genom att bekämpa den bristande jämställdheten och de värderingar som ligger bakom.

Även om Sverige har kommit långt jämfört med andra länder finns det starka traditioner och strukturer som begränsar individens frihet och möjlighet att delta fullt ut i samhället. Insikten om att denna ofrihet särskilt drabbar kvinnor och att dessa maktstrukturer måste brytas gör Liberalerna till ett feministiskt parti.

Vår utgångspunkt: jämställdhetsintegrering

Jämställdhet är ingen specialfråga utan en aspekt som ska finnas med på ett självklart sätt i alla verksamheter. Detta synsätt kallas ofta för jämställdhetsintegrering. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i allt beslutfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutfattandet.

Jämställdhetsintegrering motverkar att jämställdhetsarbetet bedrivs i skymundan eller vid sidan av annan verksamhet. Jämställdhetsarbetet blir i stället en del i det ordinarie arbetet och det ska utföras av medarbetarna i organisationen och inte av speciellt utsedda eller speciellt anställda personer. Inom offentligt finansierad verksamhet handlar det bland annat om att kvalitetssäkra vård, omsorg och utbildning utifrån jämställdhetsperspektiv, så att kvinnor och män får lika tillgång till resurser och service.

I Sverige har jämställdhetsintegrering varit den övergripande strategin för jämställdhetspolitiken sedan den antogs i och med propositionen ”Delad makt – delat ansvar”, som togs fram av den dåvarande liberala partiledaren och jämställdhetsministern Bengt Westerberg. Under den senaste perioden då Liberalerna i regeringsställning ansvarade för jämställdhetspolitiken gjordes större satsningar på jämställdhetsintegrering i offentlig verksamhet än under någon tidigare regering.

Ekonomisk självständighet är grunden för individuell frihet

Skillnaden i förvärvsinkomst mellan en genomsnittlig kvinna och en genomsnittlig man är påtaglig i samtliga åldersgrupper. Dessa skillnader beror bland annat på en könssegrerad arbetsmarknad, där lönerna är lägre i många kvinnodominerade yrken, och på att kvinnor arbetar deltid i betydligt större utsträckning än män. Den ekonomiska ojämställdheten under arbetslivet återspeglas även i att kvinnor har väsentligt lägre genomsnittspension än män.

Som ett liberalt parti som tror på individuell lönesättning och som står bakom den svenska partsmodellen har vi inga synpunkter på vilka löner som specifika yrken har. Det är dock ett stort samhällsproblem att kvinnodominerade yrken systematiskt värderas lägre än mansdominerade yrken. Målbilden ska vara tydlig: att härskande könsnormer som skapar manligt och kvinnligt dominerade sfärer, såväl privat som inom arbetslivet, ska raderas ut. Men innan vi uppnått ett jämställt samhälle, där kvinnor och män återfinns representerade i alla yrken, måste vi också se till att yrken inom det offentliga har rättvisa löner baserade på ansvar, kompetens som krävs och det värde som varje individuell arbetare tillför – inte på de anställdas könsidentitet.

Inom den offentliga sektorn har lönerna för många kvinnodominerade akademiker-yrken släpat efter. Utbildningspremien är låg i många yrken där flest kvinnor arbetar, att jämföra med de relativt höga löner som råder i många mansdominerade yrkesgrupper där kraven på utbildningsnivå är lägre. Liberalerna vill bryta detta mönster. Vår politik för karriärtjänster för lärare och specialistsjuksköterskor innebär att fler skickliga medarbetare i kvinnodominerade akademiker-yrken får högre lön.

Vi säger nej till vänsterns förslag om att stoppa privata alternativ i välfärden. Ett stopp skulle slå hårt mot företagare och anställda i den kvinnodominerade välfärdssektorn. I dessa företag finns dessutom särskilt många kvinnliga ledare och chefer.

Vår vision är inte ett samhälle där alla tjänar lika. Vi vill istället se lönespridning där både män och kvinnor får en bra löneutveckling genom hela sitt arbetsliv. Den som är duktig och erfaren måste kunna tjäna mer än en nyanställd nybörjare. Lönen måste i större grad formas på en fri marknad baserat på de värden som varje arbetstagare skapar för sin arbetsgivare.

Diskrimineringslagstiftningen måste fungera. Vi accepterar aldrig att någon får lägre lön på grund av sin könsidentitet, härkomst eller sexuella läggning.

År 2009 infördes Sveriges första sammanhållna diskrimineringslag. Lagen syftar till att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lagen har därefter förtydligats och bestämmelserna om aktiva åtgärder har blivit mer enhetliga.

Den nuvarande diskrimineringslagen har nu funnits i drygt tio år. Det finns därför skäl att göra en utvärdering för att undersöka om lagen är ändamålsenligt utformad eller om det finns skäl att göra förändringar för att stärka den enskildes möjligheter att hävda sin rätt. En sådan översyn kan också inkludera den nuvarande modellen med en statlig diskrimineringsombudsman i kombination med statsstödda fristående antidiskrimineringsbyråer. Vårt formella yrkande om detta återfinns i Liberalernas motion om integrationspolitik, varför det inte upprepas här.

Pressa tillbaka den ofrivilliga deltiden

Andelen kvinnor som arbetar heltid har successivt ökat på senare år. Bakom denna positiva utveckling ligger bland annat jobbskatteavdraget, som är utformat så att det i de flesta yrken blir särskilt lönsamt att gå upp från deltid till heltid, samt en väl utbyggd barnomsorg som möjliggör för småbarnsföräldrar att arbeta. Denna utveckling till trots återstår mycket stora skillnader mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande.

Att arbeta deltid kan vara ett frivilligt beslut för att möjliggöra mer tid till annat. Men så ser inte verkligheten ut i många fall; i alldeles för många fall är deltidsarbete ett

ofrivilligt val som främst drabbar kvinnor. Den ofrivilliga deltiden påverkar framförallt kvinnors löner och pensioner och är ett centralt jämställdhetsproblem.

Det allra viktigaste skälet till deltidsarbete är enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar att det saknas lämpligt heltidsarbete. Över 125 000 kvinnor skulle vilja arbeta heltid men kan inte. Även för män är den viktigaste orsaken till deltid att det saknas ett lämpligt heltidsarbete, men eftersom andelen deltidsarbetande män är så låg blir antalet män som berörs mycket lägre. Att motverka den ofrivilliga deltiden i offentlig sektor är en central jämställdhetsfråga.

Kommuner och regioner har en nyckelroll för att minska den ofrivilliga deltiden, eftersom en stor del av antalet deltidsarbeten finns i kvinnodominerade yrken i den kommun- och regionfinansierade sektorn. Insatser för att pressa tillbaka den ofrivilliga deltiden i kommuner och regioner görs redan på många håll, men mer behövs.

Det finns stora skillnader mellan kommunerna när det gäller andelen heltidstjänster. Det visar att det i mångt och mycket är en organisationsfråga och att det gäller att på lokal nivå bryta med de invanda mönster som upprätthåller ofrivillig deltid.

Vi tror inte att heltid kan lagstiftas fram med tvång, ens för stora arbetsgivare som kommuner och regioner. Det är inte alltid möjligt att åstadkomma tjänster som möjliggör heltid, särskilt inte i specialiserade yrken eller i små verksamheter. Men de mycket stora skillnaderna mellan kommunerna visar att detta inte är hela förklaringen. I stället handlar det om kommunernas personalpolitik och vilja att åstadkomma förändring.

Heltidsarbete bör vara normen i kommuner och regioner. Sedan 2018 har alla kommuner och regioner lokala handlingsplaner för ökat heltidsarbete. Trots detta finns det fortfarande en stor andel medarbetare i kommuner och regioner som arbetar deltid, och kvinnor är överrepresenterade i denna grupp. För att normen om heltid ska förverkligas krävs en grundläggande förändring av hur verksamheterna organiseras och bemannas. Kommuner och regioner runtom i landet – oavsett politiskt styre – har ett stort ansvar för att vidta åtgärder. Vi vill underlätta detta arbete genom att förstärka kommuners och regioners skyldigheter att kartlägga ofrivillig deltid.

För det första bör det finnas ett krav på varje kommun och region att ta fram en handlingsplan för att motverka ofrivillig deltid. Med fördel kan detta integreras i de lönekartläggningar och jämställdhetsplaner som kommunerna och regionerna redan i dag är ålagda att genomföra.

För det andra bör kommuner och regioner redovisa andelen deltider, och andelen ofrivilliga deltider, som en del av sin årsredovisning. Redovisningen ska vara uppdelad på män och kvinnor. Konkret förverkligas detta genom en ändring i lagen (1997:614) om kommunal redovisning så att andelen deltider och andelen ofrivilliga deltider blir en av de upplysningar som ska ingå i förvaltningsberättelsen under avsnittet om väsentliga personalförhållanden. Därmed synliggörs omfattningen av den ofrivilliga deltiden direkt i varje kommun och varje region, vilket blir viktiga fakta för både lokalpolitiker och invånare att granska och debattera.

Centralt för att pressa tillbaka den ofrivilliga deltiden i offentlig sektor är att regioner och kommuner erbjuder en arbetsmiljö som främjar heltidsarbete. I många kvinnodominerade yrken är arbetsmiljön och arbetsbelastningen inte sällan illa anpassad till heltidsnormen; det kan exempelvis handla om arbetsplatser där tunga lyft ingår i rutinmässiga arbetsuppgifter. Ett stort ansvar ligger på arbetsgivaren att organisera arbetet på ett sätt som möjliggör för fler att orka och vilja arbeta heltid.

Jämställda pensioner

Skillnaden i livsinkomst påverkar kvinnors ekonomiska villkor och därmed kvinnors ekonomiska självständighet livet ut. Kvinnor har i genomsnitt väsentligt lägre pensioner än män – i genomsnitt har kvinnor en pension motsvarande 70 procent av männens. Det är i huvudsak kvinnor som drabbas av en tillvaro som fattigpensionärer.

Det svenska pensionssystemet, som tillkommit med Liberalerna som pådrivande kraft, bygger på livsinkomstprincipen. Den levnadsstandard som en person får som pensionär ska bygga på den levnadsstandard som personen haft under sin tid i arbetslivet. Som pensionär får alla en lägre inkomst, men inkomstsänkningen är förutsägbart.

För många som skiljer sig efter ett längre äktenskap gäller inte detta. Makarna delar vid skilsmässa på värdet av bostaden, bohaget och banktillgodohavanden men inte på pensionsbesparingarna. Med undantag för privata pensionsförsäkringar delas inte pensionen vid skilsmässa, utan den är i stället särskilt undantagen från giftorättsgodset.

Liberalerna har länge arbetat för att en större del av pensionen ska ingå i giftorättsgodset och delas av båda parter vid en skilsmässa samt att en statlig utredning ska tillsättas i detta syfte inom ramen för pensionsöverenskommelsen. Detta arbete har lett fram till att Pensionsgruppen, där för närvarande sex riksdagspartier ingår, i december 2016 enades om en plan för det fortsatta arbetet med att minska skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensioner. Handlingsplanen består av åtta delar där bland annat grundskyddet i pensionssystemet ska ses över och där överföring av premiepension mellan makar ska bli enklare. En av punkterna i handlingsplanen är också att göra ytterligare överväganden om möjligheten att dela pensionsrätt samt att årligen redovisa Pensionsgruppens arbete med jämställda pensioner.

Vi anser att detta arbete är viktigt för att stärka kvinnors ekonomiska självständighet, även i pensionsåldern, även efter skilsmässa. Liberalernas grundsyn vad gäller inriktningen för det fortsatta arbetet är att en större del av pensionen ska ingå i giftorättsgodset vid bodelning genom skilsmässa. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt tjänstepensionen eftersom den för de flesta utgör en allt viktigare del av den samlade pensionen. Stor hänsyn ska tas till att tjänstepensionen normalt är följderna av kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter.

Livsinkomstprincipen ska gälla också framgent, men de som är pensionärer i dag eller närmar sig pensionsåldern har haft sina yrkesverksamma år i ett samhälle där mäns och kvinnors förutsättningar inte har varit jämställda. Samtidigt är det också av största vikt att inte pensionssystemet cementerar ojämsställda strukturer genom att i alltför hög grad fungera som en kompensator i efterhand.

Ändrade regler om giftorättsgodset leder inte i sig till offentligfinansiella effekter. Av respekt för den överenskommelse som slutits mellan partierna i Pensionsgruppen, och som innebär att denna fråga ska studeras tillsammans med andra frågor, avstår Liberalerna likväl från att i denna motion lägga ett formellt yrkande. I stället avser Liberalerna att fortsätta att bevaka och driva frågan inom ramen för Pensionsgruppens arbete.

Kvinnors företagande

Liberalerna har tidigare påtalat att jämställdhetspolitiken under föregående mandatperiod inte tillräckligt har uppmärksammat företagarfrågorna. En jämställdhetspolitik utan företagarperspektiv riskerar att befästa könsstereotypa föreställningar där

företagande och entreprenörskap förknippas med män, medan kvinnor i första hand ses som anställda.

Av Sveriges cirka 490 000 företagare är omkring var fjärde kvinna. Det är en mycket låg andel ur ett europeiskt perspektiv – i EU är i genomsnitt var tredje företagare kvinna. Kvinnors företag är också ofta av mindre skala, enligt en rapport som tagits fram av Europe Enterprise Network (EEN), Almi Mälardalen och Företagarna på uppdrag av Tillväxtverket (2020).

Att en så stor andel av den entreprenöriella kapaciteten i befolkningen går om intet är en stor förlustaffär för Sverige. Det behövs krafttag för att fler kvinnor ska vilja såväl starta och driva som skala upp verksamheter.

I stället för att fokusera på denna uppgift ägnade de rödgröna partierna under föregående mandatperiod sin politiska energi åt lagförslag om att i praktiken förbjuda vinstuttag för privata alternativ i välfärdssektorn. Liberalerna medverkade till att fälla dessa förslag i riksdagsbehandlingen. Genom januariavtalet säkerställde vi att regeringen inte kom att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. Denna liberala framgång var avgörande för att värna mångfalden bland och återge framtidstron till enskilda utförare, därtill i en av de företagssektorer där andelen kvinnor bland ägare och ledare är som högst. När januariavtalet nu har fallit återstår det att se hur regeringen kommer att agera. Vårt liberala svar är glasklart: vi kommer aldrig att gå med på vänsterns krav på att stoppa privata alternativ i välfärden.

Den offentliga sektorn har sedan början på 1990-talet genomgått en valfrihetsrevolution som öppnat vägen för patientmakt och valfrihet inom vård, skola och omsorg. Vårdval och en mångfald av vårdgivare har bidragit till ökad tillgänglighet, kortare värdköer och effektivare användning av vårdens resurser. I huvudsak är det företagssamma kvinnor som utifrån sina tidigare anställningar i kommuner och regioner och erfarenheter startat nya företag inom välfärden. Över hälften av vård- och omsorgsföretagen drivs av kvinnor. Kvinnors företagande skulle påtagligt hotas vid ett förbud mot privata vinstutdelande alternativ i välfärdssektorn.

Bristen på kvinnor i näringslivets högsta positioner är ett betydande maktproblem som inte kan accepteras. Vilka personer som sitter i en bolagsstyrelse är dock ytterst ett ägaransvar, inte en fråga som lämpar sig för lagreglering. Respekten för företagsägarnas frihet att själva bestämma över styrelsens sammansättning ska bestå. Kvotering kan aldrig vara ett liberalt svar på ett samhällsproblem. Vi tror på en fri marknad, fria företag och en stark äganderätt.

Detta är inte detsamma som att det för oss liberaler är oviktigt vilken könsfördelning som finns i fråga om näringslivets högsta positioner. Vi tror tvärtom att en fri marknad och fria företag kan sätta sina egna regler och motverka jämställdhetsproblematik utan inblandning av lagstiftningskontroll. Liberalerna att allt fler ägare frivilligt tillämpar en kvoteringsprincip. Detta ligger i linje med principen om ägaransvar, och det avspeglas också i den kod för bolagsstyrning som utarbetats av Kollegiet för svensk bolagsstyrning och som uppdaterades med nya jämställdhetsregler 2014. Bland annat står det att bolagens valberedningar särskilt ska eftersträva en jämn könsfördelning och motivera sitt förslag mot bakgrund av den principen. Kollegiet har också uttalat att ägarna måste påskynda utvecklingen mot ca 40 procents andel för det minst företrädda könet sammantaget i börsbolagens styrelser.

Dagens trygghetssystem är utformat främst för lönearbete, inte för att fungera för företagare. Mycket tyder på att detta är en bidragande orsak till att färre kvinnor väljer

att vara företagare. Det är av avgörande vikt att trygghetssystemen moderniseras och reformeras, så att även företagare kan känna sig trygga på arbetsmarknaden. Liberalerna vill därför reformera trygghetssystemen. Bland annat vill vi att det nuvarande arbetsvillkoret, som uppställs för att kvalificera sig till arbetslöshetsförsäkringen, ersätts med ett inkomstvillkor. Arbetslöshetsförsäkringen skyddar mot förlorad inkomst och bör därför tydligt kopplas till just inkomsten – oavsett om denna är i form av inkomst av näringsverksamhet eller förvärvsinkomst. Det formella yrkandet ligger i Liberalernas kommittémotion om arbetslöshetsförsäkringen.

Stärk kvinnors ägande

Sedan början av 2000-talet har en allt större andel av hushållens disponibla inkomst kommit från kapitalinnehav. I takt med denna utveckling har även skillnader i inkomst över tid i allt högre utsträckning kommit att vara beroende av kapitalinnehav. Kvinnors ägande är därmed ett angeläget jämställdhetsområde.

När det kommer till kapitalinkomster, det vill säga exempelvis utdelning på aktier eller vinst vid försäljning av fastighet, är skillnaden mellan könen påtaglig. År 2018 gick endast 29 procent av de totala kapitalinkomsterna i åldersgruppen 20–64 år – 240 miljarder kronor – till kvinnor. Det är också väsentligt fler män än kvinnor som har höga kapitalinkomster. Skillnaden mellan könen är därmed långt större än skillnaden i förvärvsinkomster mellan män och kvinnor (SCB, 2018).

Om man bryter ner siffrorna på faktiskt ägande framträder en lika dyster bild. Enligt en rapport från tankesmedjan Ownershift (2021) äger kvinnor i Sverige totalt sett hälften så mycket som männen. Samma rapport visar att män äger långt mer än dubbelt så mycket mark som kvinnor samt att kvinnors ägande av fastigheter, främst privatbostäder, sträcker sig till drygt hälften av männens. Större jämställdhet finns på aktiemarknaden; bland privatpersoner som investerat i aktier är fördelningen 60/40 mellan män och kvinnor. Samtidigt står männen för 66 procent av värdet av de privatägda aktierna.

Trots att ojämställdheten på detta område är påtaglig, har ägande under lång tid hamnat i skymundan bland jämställdhetsfrågorna. Det är problematiskt. Den egna inkomsten är en grundförutsättning för frihet och självständighet, och jämställdhetspolitiken bör utvecklas för att återspegla kapitalinkomsternas växande andel av hushållens disponibla inkomster. På samma sätt utgör själva ägandet – till exempel av den egna bostaden – en viktig faktor för kvinnors ekonomiska trygghet, självbestämmanderätt och självständighet i samhället. Fyra av tio kvinnor, 42 procent, skulle inte ha råd att bo kvar i sin nuvarande bostad om de separerade, medan 19 procent av männen uppger samma sak, enligt en undersökning från Länsförsäkringar (2021). Ett mer jämställt Sverige är ett Sverige där fler kvinnor äger sina egna bostäder och har ett självständigt sparande.

En politik som stärker kvinnors ägande måste av sin natur vara komplex; det krävs ett batteri av åtgärder som sträcker sig över en rad olika områden. Som exempel kan nämnas att kvinnor drabbas hårdare av makrotillsynsåtgärder på finansmarknaden såsom det förstärkta amorteringskravet, något som påvisar komplexiteten i problematiken och de många regelverk som gemensamt ger upphov till negativa effekter på jämställdheten.

En grundläggande liberal utgångspunkt är att allas – inte bara kvinnors – äganderätt måste stärkas. Därför säger Liberalerna nej till höjda skatter på sparande i alla former. Skatt på sparande är i grunden ett uttryck för förakt mot principen att hårt arbete och

sparsamhet ska löna sig. Sparandeskatter riskerar också att slå särskilt mot kvinnors möjligheter till sparande. Vi vill också ge relevanta statliga myndigheter i uppgift att föra statistik kring kvinnors ägande och kapitalinkomster. Detta skulle göra det möjligt att på ett mer adekvat sätt följa upp kvinnors ägande och samtidigt också ge denna jämställdhetsfråga ett större politiskt utrymme. I en särskild kommittémotion redovisar vi våra reformförslag för att stimulera sparande, förslag som i högra grad är av relevans för kvinnors ägande.

Ett jämställdhetslyft i skolan och förskolan

Det är i skolan som barn, oavsett könsidentitet eller bakgrund, ska ges lika möjligheter och livschanser. Skolans värdegrund ska spegla de liberala värderingar som håller samman vårt samhälle – om individens frihet, demokrati och jämställdhet.

Det finns en tydlig genusdimension av de fallande kunskapsresultaten i skolan sedan 1990-talet. Pojkarna släpar efter, och särskilt märks detta för lågpresterande pojkar. Att det på senare tid skett en viss positiv utveckling är glädjande, men sett över längre tid kvarstår en mycket oroande bild.

Försämringen för pojkarna har varit särskilt tydlig i läsförståelse. Flickorna klarar sig mycket bättre än pojkarna och har högre snittbetyg i alla ämnen utom idrott. Att ha bristande kunskaper i läsförståelse är såväl ett demokratiproblem som ett jämställdhetsproblem. Skillnaderna sägs ofta bero på pojkarnas negativa attityd till skolarbetet och att pojkar generellt sett har ett större behov av struktur i skolarbetet.

Enligt den statliga litteraturutredningen klarar inte en femtedel av alla pojkar av att tillgodogöra sig en kvalificerad text. Det är oacceptabelt. Det innebär personliga tragedier för alla de barn som inte lär sig att läsa ordentligt. Men de stora skillnaderna mellan pojkars och flickors läsförmåga är även ett ytterligare tecken på att Sverige fortfarande är ett ojämnt land.

Forskningen visar att i de skolor som har en högre andel flickor så presterar pojkarna mycket bättre. Men vi kan inte ha en skola där pojkars prestationer bygger på hur könsfördelningen ser ut i klassrummen. Alla flickor och pojkar ska ha samma makt och förutsättningar att lyckas i skolan.

Liberalernas omläggning av skolpolitiken i regeringsställning med kunskapsfokus, tidigare prov och betyg och ökade befogenheter för lärarna i klassrummet har skapat en inlärningsmiljö som bättre gynnar de som har det svårast i skolan. Att de liberala skolreformerna har varit framgångsrika visar resultatet i det senaste Pisatestet 2018, där särskilt pojkarnas resultat förbättrades så att skillnaden mellan pojkar och flickor minskade. Vi visste att skillnaderna fanns och vi gjorde något åt saken.

Det är viktigt att fortsätta med den skolpolitik som inleddes under Liberalernas ledning. I januariavtalet lade vi grunden för breda kunskapsreformer under mandatperioden, bland annat genom totala översyner av läroplaner och kursplaner, tidigare betyg och stödinsatser, fokus på studiero samt förbättrad lärarutbildning. Vårt arbete för ett jämställdhetslyft i svensk skola fortsätter nu i vår roll som ett fritt oppositionsparti.

Skillnaden i skolresultat mellan pojkar och flickor måste vända. Det kräver ett jämställdhetslyft med tydligt fokus på pojkarna. Lärarna måste få fler verktyg för att öka jämställdheten. Förebyggande arbete behövs för att motverka den macho- och antipluggkultur som riskerar att förstöra framtiden för pojkarna och riktade insatser måste till för att stärka pojkars läsförståelse.

Med mer kunskap om genusfrågor i skolan kan lärare och personal arbeta mer effektivt för att könsrollerna inte ska påverka individen negativt. Bättre generella arbetsvillkor för lärarna med fler karriärvägar, en god löneutveckling och högre status skulle innebära att fler skulle välja läraryrket, både kvinnor och män, vilket är grundläggande för att höja kvaliteten i skolan.

Några av de största problemen som elever själva upplever i skolan är oordning, stök och trakasserier. Sexuella trakasserier och annat könsrollsbundet förtryck är tyvärr en del av vardagen på många skolor. Sådana företeelser måste tas på allvar och brottsliga handlingar ska polisanmälas. Liberalerna välkomnar de initiativ som många kommuner runtom i landet tog för att kartlägga förekomsten av sexuella trakasserier och sexuella övergrepp i skolmiljön i kölvattnet av #tystiklassen och #metoo. Men det ska inte krävas ett världsomspännande medialt upprop för att jämställda skolmiljöer ska komma högt på agendan; för oss liberaler är det en självklarhet att alla barn och unga har rätt till en trygg skolmiljö. Kommuner bör regelbundet följa upp arbetet mot sexuella trakasserier i skolmiljön och verka för att ge anställda adekvata verktyg för att arbeta förbyggande.

Skolan ska vara en frizon där alla unga, oavsett kön, ska ges möjlighet att utvecklas som fria individer och slippa påtryckningar utifrån snäva könsrollsforeställningar. Elever ska uppmuntras att göra studie- och framtidsval som bygger på deras egna önsknings, inte könsrollsbundna förväntningar. Detta arbete ska genomsyra utbildningsväsendets alla nivåer, inklusive de insatser som görs inom studie- och yrkesvägledningen.

Barns bildningsresa börjar redan i förskolan. I samma ålder börjar flickors och pojkars liv att begränsas av stereotypa könsroller och hedersförtryck. Så borde det inte vara. Tidiga insatser och god kunskap hos personalen i genuspedagogik och normkritik är särskilt viktiga för att förebygga stereotypa könsroller som begränsar barns frihet. Ett jämställdhetsarbete som inkluderar frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck ska därför genomsyra all förskoleverksamhet. Ett aktivt arbete på förskolan är även avgörande för att tidigt identifiera de barn som far illa och om möjligt vidta aktiva åtgärder för att förändra likväl som i de fall det krävs ge barnen skydd och stöd.

Förskolan ska präglas av hög kvalitet, låga avgifter och bra tillgänglighet för alla. Alla barn ska få tillgång till en verksamhet som främjar deras utveckling, kreativitet och lärande. Liberalerna vill se över möjligheten att utöka det antal timmar som barn till föräldralediga eller arbetslösa har rätt till.

Förskolans potential för att lägga en god grund för barnens kognitiva, sociala och emotionella utveckling är stor. En förskola med ett fokus på lärande och det svenska språket har särskilt stor betydelse för barn till nyanlända eller för barn i familjer där svenska inte är familjespråket. Liberalerna vill införa obligatorisk språkförskola för nyanlända barn och barn till nyanlända från tre år. Barnen ska delta i förskoleverksamhet minst 15 timmar i veckan. För att språkförskolan ska fungera bör det finnas krav på pedagoger med särskild kompetens, alltså utbildade förskollärare. Vårt formella yrkande ligger i vår skolpolitiska motion.

Hälso- och sjukvård

Jämställdhet är en patientsäkerhetsfråga. Det borde vara en självklarhet att män och kvinnor ska ha samma rätt att få vård och omsorg utifrån sina behov. Men trots att hälso- och sjukvården gjort stora insatser för att förbättra jämställdheten är det ännu långt kvar innan vi kan konstatera att det råder jämställdhet inom vård och omsorg.

Varje dag får kvinnor färre provtagningar och undersökningar och drabbas av fler biverkningar än män. Fler män får intensiv utredning och behandling på hjärtavdelning, medan fler kvinnor dör på sjukhus vid akut hjärtinfarkt. Men ojämlikheten går åt båda håll. Mäns blindtarmar opereras med öppna bukoperationer men kvinnors med titthålskirurgi, som är betydligt enklare för patienten. Män har fortfarande en betydligt kortare livslängd än kvinnor. Män söker mer sällan behandling för psykisk ohälsa och självmordstalen bland män är högre än bland kvinnor.

I dag får inte kvinnor och män alltid sjukvård som är tillräckligt anpassad efter deras biologiska olikheter. Det behövs mer genusforskning inom medicinen för att utveckla rekommendationer om rätt behandling för kvinnor respektive män, och genusperspektivet måste finnas med i och genomsyra hälso- och sjukvården. Till exempel måste vårdstatistik och uppföljning av vårdkvalitet vara uppdelad efter kön. Utvecklingen av nya mediciner och nya medicinska metoder och tekniker prövas på både kvinnor och män.

Kvinnospecifik vård är i dag fortfarande ett eftersatt område i den svenska vården. Enligt en undersökning från Vårdanalys finns det väsentliga och omotiverade skillnader i process och resultat mellan regioner i förlossningsvården. Ett flertal av dessa skillnader är dessutom påverkbara och handlar om styrning, organisering, kompetens, resurser, rutiner och praxis. År 2019 fick 4,6 procent av förstföderskorna och 1,1 procent av omföderskorna allvarliga bristningar i bäckenbotten vid vaginal förlossning, och det finns stora regionala skillnader. Socialstyrelsen konstaterar att kunskapen om endometriosis måste höjas inom bland annat elevhälsan och primärvården. De regionala skillnaderna inom den specialiserade vården är stora; bland annat så saknar flera kvinnokliniker multiprofessionella endometriosteams. Socialstyrelsen konstaterar också att det finns stora regionala skillnader i hur många kvinnor som söker sig till den gynekologiska öppenvården för sina klimakteriebesvär. Det finns anledning att anta att ojämlikheten i vården särskilt drabbar utrikesfödda kvinnor. Bland annat visar forskning att utrikesfödda kvinnor har högre mödradödlighet.

Det är en allvarlig ojämlikhetsfråga att kvaliteten i den kvinnospecifika vården är ojämn och i vissa fall bristfällig runtom i landet. Forskningen kring kvinnospecifik vård, inte minst skador relaterade till graviditet och förlossning, behöver stärkas. Det behövs också ett kunskaps- och resurslyft i den svenska sjukvården med fokus på kvinnors vårdbehov.

För att läsa mer om Liberalernas förslag inom hälsa och sjukvård så hänvisar vi till våra motioner om folkhälsa och hälso- och sjukvård.

Försvara aborträtten

Varje kvinna har rätt att bestämma över sin kropp. Aborter ska vara lättillgängliga och säkra och det får aldrig finnas köer i abortvården. Den svenska abortlagen, som tillkom efter långvarigt arbete där bland annat liberaler var starkt pådrivande, vilar på denna princip. Till och med den 18:e graviditetsveckan är det kvinnan själv som kan välja att genomgå en abort. Efter detta får en graviditet avbrytas om det finns synnerliga skäl, dock inte om fostret kan antas vara livsdugligt. I praxis innebär det att abort i dag beviljas fram till vecka 22. Den gränsen utvärderas dock löpande mot neonatalvårdens utveckling och möjligheten att rädda extremt för tidigt födda. Det förekommer också i sällsynta fall att tillstånd ges att avbryta graviditeter efter vecka 22, men då bara om

fostret har skador som inte är förenliga med liv utanför livmodern eller om kvinnans liv är hotat.

Liberalerna avvisar de förslag som då och då läggs fram om att införa någon form av samvetsklausul för vårdpersonal som inte vill medverka i de arbetsuppgifter som en abort innebär – det vill säga rätt till arbetsvägran, att vägra ge vård. Erfarenheten från länder som tillåter vårdvägran är att aborträtten urholkas, då det kan bli svårt att hitta läkare och kliniker som vill utföra aborter. Det torde inte vara någon överraskning för någon som överväger att arbeta med gynekologi eller förlossningsvård att aborter är en del av arbetet. Det är arbeten som också innebär att man ska kunna möta kvinnor som genomgått en abort på ett respektfullt sätt, vilket påverkar alla delar av arbetet inom mödra- och förlossningsvården.

Det internationella arbetet för rätten till abort behöver fortsätta. Motståndet mot kvinnors rätt till abort är mycket hårt i stora delar av världen, och även om det finns en positiv utveckling i vissa länder rullas utvecklingen tillbaka i andra. Möjligheten för kvinnor från andra länder att utföra en abort i Sverige måste värnas. Sverige ska i internationella sammanhang vara pådrivande för kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp. Målet på lång sikt ska vara att rätten till abort erkänns som en del av de mänskliga rättigheterna.

Jämställd familjepolitik

Föräldraförsäkringens utformning spelar en avgörande roll för barnens rätt till sina föräldrar men också för utvecklingen av jämställdheten på svensk arbetsmarknad. Sverige ska vara ett jämställt, barnvänligt och föräldravänligt land. En central del av detta är att det finns en väl utbyggd och offentligt finansierad barnomsorg som gör att föräldrar kan kombinera jobb och föräldraskap under barnens uppväxt. En annan hörnsten är rätten till betald föräldraledighet, alltså det system som utgörs av föräldraförsäkringen tillsammans med lagstiftningen om föräldraledighet.

Vi liberaler är stolta över att Sverige har en generös föräldraförsäkring, och vi har också tagit striden för en väl utbyggd barnomsorg. Det ska vårt land ha också i fortsättningen. Men dagens konstruktion har också nackdelar. Den befäster en traditionell könsuppdelad arbetsfördelning där en förälder – oftast kvinnan – stannar hemma länge och går ner i deltid medan den andra – oftast mannen – snabbt återgår till heltidsarbete. Liberalerna anser att tiden är mogen för en större reform av föräldraförsäkringen. I stället för en mycket lång föräldraförsäkring med partiellt inkomstskydd vill vi ge föräldrar möjlighet att välja mellan två spår, där det ena innebär en kortare försäkring med mycket bättre inkomstskydd. Vi vill komma till rätta med de mekanismer som skapar en deltidsfälla och ge föräldrarna nya möjligheter att anpassa längden och nivån på försäkringen utifrån sina egna önskemål. Liberalernas förslag till ny föräldraförsäkring presenteras i en särskild kommittémotion, varför de formella förslagen inte upprepas här.

Att dela på föräldraledigheten har effekter på båda föräldrarnas möjlighet att etableras och utvecklas på arbetsmarknaden. Därför är det olyckligt att föräldrar som uppstår föräldrapenning på grundnivå inte har några reserverade dagar för vardera föräldern, då dessa grupper ofta har en särskilt svag ställning på arbetsmarknaden. I avvaktan på den bredare reform som vi beskriver ovan yrkar vi därför att öronmärkningen av 90 dagar för vardera vårdnadshavaren också ska gälla för de föräldrar som har föräldrapenning på grundnivå.

Inom familjepolitiken behöver särskild uppmärksamhet riktas mot situationen för ensamstående föräldrar. Bland ensamstående föräldrar är den ekonomiska utsattheten större än bland andra hushåll, oavsett om den mäts i relativa eller absoluta termer. Bland ensamstående mammor är den ekonomiska utsattheten dessutom betydligt större än bland ensamstående pappor.

Stödet till ensamstående föräldrar måste vara mångfasetterat. En väl fungerande barnomsorg med flexibilitet och full behovstäckning är extra viktig för den som är ensamstående. Men det behövs också särskilda ekonomiska stöd eftersom så många ensamstående föräldrar har en ansträngd ekonomi.

Underhållsstödet är en viktig stödform, eftersom den kompenserar för en del av merkostnaderna för den som bor själv med barn jämfört med om det är två föräldrar i samma hushåll. Reglerna för underhållsstödet har på senare år reformerats, bland annat genom att kraven har skärpts så att föräldrar som sköter betalningen av underhållsstöd inte ska använda Försäkringskassan som mellanhand. Dessutom har kommunernas och Försäkringskassans roll ändrats för att tydliggöra för föräldrar att de i första hand ska lösa underhållsfrågor själva, med belopp anpassade efter just deras ekonomiska situation. Vi välkomnar också den höjning av underhållsstödet som trädde i kraft i juni 2021. Samtidigt krävs fler reformer för att de ekonomiska stöden till ensamstående föräldrar ska vara jämställt utformade. Det är till exempel långt ifrån säkert att höjningen räcker för att hantera det faktum att nivån på det statliga underhållsstödet av många separerade föräldrar uppfattas som en norm för hur stort deras underhållsbidrag ska vara. Den sammantagna faktiska kostnaden för barnets försörjning kan ofta vara mycket högre, och det är ett problem att många separerade föräldrar inte bidrar till boföräldern med sin andel av den egentliga kostnaden för barnets försörjning, även om de mycket väl skulle ha råd.

Liberalerna har länge förespråkat att det görs en översyn av stödet till föräldrar som lever isär. Den uppfattningen står vi fast vid. Vi vill förändra systemet så att fler separerade föräldrar betalar underhåll motsvarande sin andel av de faktiska kostnaderna. Föräldrar ska kunna avkrävas ett högre underhåll till sin expartner jämfört med i dag. Nivån på vad Försäkringskassan kan begära tillbaka för utbetalt underhållstöd bör också ses över. Det ökar rättvisan och har dessutom viktiga jämställdhetseffekter. Vi ser därför ett behov av en bredare översyn av de ekonomiska stödformerna för föräldrar som lever isär, däribland underhållsstödet och underhållsbidraget.

Det kommunala vårdnadsbidrag som infördes 2008 bidrog till att hålla vissa föräldrar, främst kvinnor, borta från arbetsmarknaden under en längre tid. Vårdnadsbidraget användes också i särskilt hög grad av utlandsfödda kvinnor och bidrog därför till att försvåra deras väg till att bli självförsörjande i Sverige. Därutöver gick deras barn miste om den möjlighet till att tidigt utveckla sin förmåga att tala svenska som förskolan erbjuder. Liberalerna har därför verkat för att avskaffa vårdnadsbidraget, något som också genomförts. Vi säger fortsatt nej till vårdnadsbidrag och andra liknande förslag.

Jämställdhetsperspektivet i integrationspolitiken

En av Sveriges allra största utmaningar är integrationen. Liberalerna anser att det är beklagligt att den nuvarande målstrukturen för jämställdhetspolitiken inte är utformad på ett sätt som lyfter fram de alarmerande skillnaderna mellan könen vad gäller nyanländas möjligheter att etablera sig i det nya landet. Skillnaderna syns på alla samhällsområden, från skola till arbetsmarknad, från föräldraskap till pensioner.

Liberaler har alltid kämpat för kvinnans frigörelse. Det har handlat om rösträtt, rätten till utbildning och egen försörjning och rätten till sin egen kropp. Helt enkelt rätten att välja sitt eget liv. En självklar del av vår integrationspolitik är därför att vara kompromisslösa när det gäller kampen för jämställdhet och individens frihet. Vi viker inte undan för vare sig självutnämnda moralväktare eller vänsterns kulturelletivism.

I Sverige förvärvsarbetar kvinnor i hög utsträckning. Men alltför många utrikes födda kvinnor, framför allt de som kommer som asylsökande eller anhöriginvandrare, saknar i dag jobb och egen lön. Flera av transfererings- och stödsystemen skapar inlåsnings effekter, vilket håller kvar många kvinnor i hemmet och i bidragsberoende.

Utrikes födda män kommer snabbare in på arbetsmarknaden än utrikes födda kvinnor. En viktig orsak är att nyanlända kvinnor i mindre omfattning än män deltar i olika arbetsförberedande insatser. Nyanlända kvinnor registreras senare hos Arbetsförmedlingen och påbörjar svenska för invandrare (sfi) senare än män. Samtidigt vet vi att ju längre tid det tar innan en person är inskriven hos Arbetsförmedlingen, desto mer försenas inträdet på arbetsmarknaden.

Egen försörjning är en frihetsfråga. Den egna lönen ökar självständigheten gentemot både samhället och familjen. Utrikes födda kvinnor ska ha samma möjligheter och ansvar att skaffa sig en egen lön att leva på. Vi vill därför se ett tydligare fokus på att snabbare få in fler nyanlända kvinnor på arbetsmarknaden. Kvinnor och män måste mötas av samma förväntningar och krav på att jobba, och svenska myndigheter ska inte bidra till att traditionella könsroller upprätthålls. Arbetsförmedlingen, socialtjänsten och Försäkringskassan måste ha ett tydligt uppdrag att tidigarelägga nyanlända kvinnors inträde på arbetsmarknaden. Vi vill också höja kvinnors närvaro i olika etableringsinsatser, som i dag inte sällan är låg. Kraven på att delta i etableringsinsatser ska stärkas, vilket är särskilt viktigt utifrån ett jämställdhetsperspektiv. För att främja framför allt kvinnors språkinläring måste kommunerna åläggas att också anordna kurser i svenska för föräldralediga, till exempel inom ramen för öppna förskolan. Våra formella yrkanden behandlas i vår särskilda partimotion avseende integration.

Språket är nyckeln till den svenska arbetsmarknaden. Att kombinera goda förutsättningar för språkinläring med tydliga krav på deltagande och progression är att bry sig. Liberalerna fick i januariavtalet igenom att Sverige ska införa ett obligatoriskt språk- och samhällstest för medborgarskap, ett förslag som nu remissbehandlas. Samtidigt fick vi igenom en utökning av samhällsorienteringen för nyanlända. I denna utbildning är det viktigt att stor vikt läggs på frågor som rör jämställdhet, jämlikhet och ett tydligt barnrättsperspektiv. I januariavtalet ingick även Liberalernas förslag om obligatorisk språkförskola för barn till nyanlända, även detta förslag utrett och i skrivande stund föremål för remissbehandling. En obligatorisk språkförskola bidrar till att förbättra vuxna kvinnors förutsättningar att delta i svenskundervisning. Vår förhoppning är att dessa för jämställdheten viktiga reformer genomförs av en ny regering, till vilken Liberalerna inte längre utgör underlag. Låt jämställdhet i våra utsatta områden få gå före parlamentariska motsättningar.

Därutöver har riksdagen med bifall till ett motionsyrkande från Liberalerna under våren 2019 gjort ett tillkännagivande till regeringen om att integration bör bli ett eget jämställdhetspolitiskt delmål. Målet för integrationspolitiken är i dag lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115). Liberalerna har länge framhållit att hela den svenska integrationspolitiken måste genomsyras av ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Att regeringens integrationspolitik inte uppfyller detta mål

bekräftas också i en granskning från Riksrevisionen 2018 (RIR 2018:33). Med hänsyn till att vårt yrkande redan har bifallits av en majoritet av riksdagen väljer vi att i denna motion inte lägga fram formella yrkanden i denna del. Vi bevakar frågan noga och förväntar oss även att regeringen inom kort lägger fram den av riksdagen beställda förändringen av målstrukturen för integrationspolitiken.

Våra formella yrkanden avseende integrationspolitiken lämnas i en särskild partimotion för liberal integrationspolitik.

Våld i nära relationer och sexualbrott

Ingen människa ska behöva leva sitt liv i rädsla för att bli utsatt för våld. Men ändå är det vardag för alltför många individer. Under 2020 dödades 13 kvinnor och fyra män av förövare som de haft en pågående eller avslutad parrelation med. Olika studier pekar på att minst 100 000 unga människor saknar frihet att välja vem de ska gifta sig med.

Våld i nära relationer och sexualbrott begås av både män och kvinnor, förekommer i både olikkönade och samkönade relationer och kan ha både kvinnor och män som offer. Men de flesta förövarna är män, och de flesta offer är kvinnor. Denna genusdimension är central för att förstå orsakerna till att våldet fördelar sig som det gör, och den är också central för att förstå vilka konsekvenser våldet får inte bara för det enskilda offret utan också för människors föreställningar om vad de ska vara rädda för.

Mäns våld mot kvinnor är det mest extrema uttrycket för de värderingar som upprätthåller föreställningen att kvinnors frihet och integritet är mindre värd än mäns. Fysiskt och psykiskt våld, eller hot om våld, används som medel för makt, kontroll och underordning. Därför är insatserna för att motverka våld i nära relationer och sexualbrott en av de allra mest prioriterade jämställdhetsfrågorna. Ett samhälle där individens utsatthet för våld avgörs av könet kan aldrig vara fullt ut jämställt.

Medvetenheten om denna genusdimension ska samtidigt inte osynliggöra andra former av våld i nära relationer. För den enskilda individen är våldet och kränkningen lika förödande oavsett kön. Offer för våld i samkönade relationer ska inte osynliggöras på grund av medvetet eller omedvetet heteronormativt tänkande. De brottsoffer som är män ska inte osynliggöras på grund av att de är i minoritet.

Varje brottsoffer behöver ses som den individ hen är och bemötas utifrån sin egen situation. Därför behöver insatserna för offer för våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck utformas så att inte vissa grupper står utan hjälp. Det behövs ett tydligt hbtq-perspektiv och likaså medvetenhet om att vissa brottsoffer kan vara särskilt utsatta på grund av sin personliga situation. Detta gäller bland annat äldre, personer med funktionsnedsättning samt personer med dåliga kunskaper i svenska.

Genom metoo bröts en tystnadskultur kring de sexuella trakasserier och övergrepp som förekommer i alla miljöer – från skolor och arbetsplatser till medievärlden och även politiken. Modiga kvinnor och flickor har börjat berätta om kränkningar de varit med om men förtigit därför att omgivningen har sänt signalen att de ska glömma och gå vidare. Metoo har visat på vikten av ökad kraft i arbetet mot alla former av sexuella kränkningar. Det är en uppgift som angår såväl politiken som civilsamhället, föreningslivet, företag och fackföreningar, men den handlar i lika hög utsträckning om vårt ansvar som individer. Politiken ansvarar för att säkerställa en effektiv och rättssäker sexualbrottslagstiftning och för att det finns tillräcklig kunskap i förskolan, i skolan, hos polisen, i rättsväsendet och inom vården, liksom för att det offentliga agerar kraftfullt i rollen som arbetsgivare och verksamhetsansvarig.

Under lång tid har fokus i arbetet kring mäns våld mot kvinnor och sexualbrott legat på att skydda offret och straffa förövarna. Framöver måste mer fokus i betydligt högre utsträckning ligga på det förebyggande arbetet. Det första slaget ska aldrig utdelas, den sexistiska kommentaren inte uttalas och våldtäkten aldrig begås. För att nå dit behöver vi i större utsträckning än idag ifrågasätta och förändra de normer och värderingar som ligger bakom synen på kvinnor och flickor och som ges uttryck för i alltifrån sociala medier till omklädningsrummet och fikarummet på arbetsplatser.

I en särskild motion redovisar vi Liberalernas konkreta åtgärder mot våld i nära relationer och sexualbrott, varför de formella yrkandena inte upprepas här. Vi vill bl.a. skärpa straffen vid fridskränkingsbrott och öka användningen av elektronisk fotboja, stärka hotade kvinnors rörelsefrihet genom att kraftigt utöka den fredade zonen vid kontaktförbud och bredda stalkningslagstiftningen så att fler former av förföljelse räknas in i stalkningsbrottet. Liberalerna har likaså arbetat aktivt för att möjliggöra den nya lagstiftning som nu införts om samtyckes- och oaksamhetsrekvisit i sexualbrottslagstiftningen. Vidare vill vi stärka det samhällseliga åtagandet för jourverksamhet genom mer långsiktig finansiering och minskad byråkrati i handläggningen av det ekonomiska stödet. Vi vill möjliggöra fler jourlägenheter och skyddade boenden samt bygga ut den nationella hjälptelefonlinjen.

Hedersrelaterat våld och förtryck får aldrig accepteras

Tiotusentals människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, lever i dag i ofrihet mitt i det svenska samhället. De övervakas i detalj av familjen eller av självutnämnda moralvaktare. Kläder, umgänge och utbildningsval kontrolleras. Flickor tvingas in i äktenskap med vuxna män och utsätts för oskuldskontroller. Flickor känner oro och rädsla för att under loven bli bortgifta eller könsstympade. De som trotsar löper stora risker. De hotas och utsätts för våld, och vissa får till och med betala med sitt liv. Allt detta för att upprätthålla en familjheder som krockar med vårt sekulära och moderna samhälle.

Vi liberaler värnar individen före kollektivet. Ingen människa ska av sin omgivning hindras att utöva de självklara rättigheter och möjligheter som gäller lika för alla i hela landet. Det gäller alla oavsett kön, ursprung eller bostadsort och det gäller alla oavsett om man är medborgare, nyanländ eller asylsökande. Kultur eller religion får aldrig användas som ursäkt för att upprätthålla förtryckande sedvänjor.

Det är av största vikt att ha en tydlig analys av hedersrelaterat våld och förtryck. Av ideologiska skäl eller av missriktad välvilja förekommer det fortfarande – särskilt på politikens vänsterkant – att mekanismerna bakom denna form av våld osynliggörs eller att det öppet förnekas att hedersrelaterat våld och förtryck ens existerar som en särskild företeelse.

Ett sådant förnekande är förödande och leder bara till att offren osynliggörs. Hedersrelaterat våld och förtryck har givetvis nära kopplingar till våld mot kvinnor men drabbar också män. Det bakomliggande värdesystemet involverar hela familjen och släkten och tar sig uttryck i olika slags kontroller och maktutövning som ofta bygger på att många deltar. Föräldrarna utfärdar förbud mot att träffa kamrater, bröder kontrollerar beteendet i skolan, släktingar deltar i förhandlingar om vem offret ska bli bortgift med och så vidare.

Även om hederstraditioner är särskilt utbredda i vissa geografiska områden eller bland människor som har sin härstamning därifrån, så är det viktigt att betona att de i sig

inte är kopplade till någon specifik religion eller etnicitet. Det är genom kunskap, synliggörande och reflekterande debatt som traditioner förändras. Också här måste alla former av kollektivt skuldbeläggande motverkas, samtidigt som företeelsen inte sopas under mattan. I en särskild motion redovisar vi Liberalernas samlade politik mot hedersrelaterat våld och förtryck, varför de formella yrkandena inte upprepas här. Det handlar bland annat om skärpt strafflagstiftning, mer sammanhållet och strategiskt arbete från myndigheter, regioner och kommuner samt goda förutsättningar för civilsamhällesorganisationer som tar strid mot hedersrelaterat förtryck.

En jämställd kriminalvård

Under 2020 påbörjade 2 183 kvinnor en verkställighet inom Kriminalvården, vilket motsvarar 11 procent av alla påbörjade verkställigheter. Kvinnliga intagna utgör med andra ord en liten minoritet i myndighetens totala verksamhet, en grupp som dessutom inte sällan har särskilt komplexa behov som behöver utredas för att kunna tillgodoses.

Länge var kvinnliga intagna som grupp bortglömd i rättssamhället. Med undantag för ett fåtal kvinnoanstalter vårdades kvinnor vid samma anstalter som män, efter samma program och med samma kläder. Trots att vi i dag har rört oss långt ifrån dessa förlegade strukturer finns det ett stort utrymme för förbättring. Justitieombudsmannen (JO) har i flera avgöranden kritiserat att Kriminalvården inte lyckas erbjuda en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. Det konstateras att kvinnliga intagna missgynnas i flera avseenden av den befintliga regleringen samt av begränsningar i anstaltens fysiska miljö och verkställighetsinnehåll. JO har även kritiserat Kriminalvården för att myndigheten inte redan vid ställningstagandet till lämplig anstaltsplacering har beaktat om en kvinna har ett spädbarn eller är gravid.

Det är inte godtagbart att intagna kvinnor får en sämre verkställighet än männen. Kriminalvården har ett av de svåraste och viktigaste samhällsuppdragen, och eftersom hela verksamheten bygger på myndighetsutövning som innebär tvång och omfattande frihetsinskränkningar är det av största vikt att myndigheten kan erbjuda en likvärdig kriminalvård för kvinnor och män.

För att Kriminalvården ska lyckas i sitt uppdrag att erbjuda en likvärdig kriminalvård för kvinnor och män samt lyckas i sitt uppdrag att tillgodose även kvinnors individuella behov och underlätta deras anpassning i samhället krävs flera åtgärder. Bland annat finns det ett behov av ökade möjligheter till differentiering av kvinnliga intagna inom kriminalvården. Det finns också ett behov av att utveckla anpassade anstaltsplatser och behandlingsinsatser utifrån kvinnliga intagnas särskilda behov.

Vi välkomnar det särskilda fokus på könsneutralitet vid utveckling av evidensbaserade insatser för klienter som Kriminalvården har haft under senare år. Arbetet bör intensifieras. Det är också viktigt att regeringen noggrant följer de initiativ som Kriminalvården har tagit för att komma till rätta med de ovan beskrivna bristerna.

Utrikes- och biståndspolitik med fokus på flickor och kvinnor

Liberalerna har en lång tradition av att driva jämställdhetsfrågorna i utrikespolitiken. Vår utrikespolitik handlar om hur vi kan agera för att göra världen bättre. Därför tycker vi att demokratisering och mänskliga rättigheter ska vara det övergripande målet i svensk utrikespolitik och i det svenska biståndet.

Det finns fortfarande mycket kvar att göra för att Sverige ska ha en feministisk utrikespolitik. Sverige måste ännu tydligare än i dag verka för att kvinnor och flickor världen över ska åtnjuta sina mänskliga rättigheter, inklusive rätten till sin egen kropp. Sveriges politik för mänskliga rättigheter ska prioritera kvinnors och flickors friheter, rättigheter och möjligheter.

På samma sätt ska detta även framöver genomsyra svensk biståndspolitik och behållas som ett av de genomgripande perspektiven. Sverige ska vara en särskilt stark röst i frågor som är politiskt känsliga i andra biståndsgivarländer, till exempel jämställdhet, kvinnors rätt till sin egen kropp och sexualitet, rätten till fri, säker och laglig abort samt hbtq-personers rättigheter. Ett tydligt hbtq-perspektiv måste därför också inkluderas i bistånds- och utrikespolitiken. Likaså behöver frågor kring hedersrelaterat våld och förtryck inkluderas i biståndspolitik.

I humanitära insatser är tillgång till sexuella och reproduktiva rättigheter, såsom preventivmedel och abort, i stort sett aldrig inkluderade. Kvinnor som utsatts för sexuellt våld eller förvägrats preventivmedel eller vars levnadsförhållanden radikalt förändrats ges inte möjlighet att avsluta oönskade graviditeter. Sverige bör se detta som en självklar del av humanitärt bistånd, liksom annan medicinsk vård som inte kan anstå, och snarast möjliggöra kvinnors rätt till självbestämmande i de insatser man bidrar till.

En större del av svenskt bistånd måste användas för att säkra flickors skolgång. Rätten till utbildning är en mänsklig – inte manlig – rättighet. Det är mer förödande att hindra flickor än pojkar från att utbilda sig och arbeta, eftersom barnäktenskap och graviditet är oåterkalleliga livshändelser som påverkar även nästa generation. Att utrota kvinnlig analfabetism är därför en oslagbar investering för utveckling och tillväxt.

Kvinnors rättigheter betraktas alltför ofta som förhandlingsbara, något man kan ta itu med när resten av landets problem är lösta. Det är oacceptabelt. Sverige måste tydligt deklarerat för samtliga biståndspartner att program som inte syftar till att hjälpa hela befolkningen är oacceptabla. Det betyder inte att alla program ska rikta sig specifikt till kvinnor, men samtliga program ska bidra till förbättring av kvinnors situation. Med hjälp av könsuppdelad statistik, där effekterna redovisas, kan vi få en tydligare bild av till vilken del av befolkningen stödet faktiskt går.

Unicef beräknar att en av sju flickor mellan 15 och 19 år är gifta. En viktig feministisk uppgift är att verka för att fler länder sätter en åldersgräns för äktenskap och arbetar mer aktivt för att existerande lagar implementeras. Ett sätt att påverka är att villkora svenskt bistånd utifrån reformvillighet till länder där barnäktenskap är vanligt. Ingen ska behöva bli mamma under sin egen barndom och alla ska ha rätt och möjlighet till fria, lagliga och säkra aborter.

Arbetet mot trafficking och sexslaveri måste drivas globalt. Vi måste fokusera mer på efterfrågan. Det som primärt upprätthåller människohandel och prostitution är att sexköpare efterfrågar sexuella tjänster.

Kvinnors kroppar blir måltavlor när terrorgrupper och statliga arméer använder massvåldtäkter som vapen. Med kraft ska Sverige arbeta för att stoppa sexuellt våld i väpnade konflikter och för att straffriheten för sådana och andra brott mot kvinnor och flickor avskaffas. Det kommer att krävas fler internationella insatser för att skydda kvinnor men också att deltagande personal utbildas i genuskunskap, framför allt säkerhetsrådsresolutionerna 1325 och 1820.

Sverige ska särskilt arbeta för att stärka kvinnors roll i konfliktförebyggande och fredssamtal. Vi bör som land även ta initiativ till en FN-resolution med fokus på kvinnors möjligheter att erhålla politisk makt. Den bör särskilt behandla kvinnors roll

både i konstitutionsbyggande och demokratiseringsprocesser samt kvinnorepresentationen i såväl nationella parlament och regeringar som lokala politiska församlingar.

Svensk biståndspolitik bör också bidra till att kvinnlig könsstämpning och oskuldsmyten bekämpas.

Roger Haddad (L)

Malin Danielsson (L)

Johan Pehrson (L)

Maria Nilsson (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Allan Widman (L)